

ВІДГУК

офіційного опонента

про дисертацію Біляковської Ольги Орестівни

«Система забезпечення якості професійної підготовки майбутніх вчителів у Республіці Польща та в Україні», представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми зумовлена освітньою політикою України спрямованою на забезпечення якості всіх ланок освіти, зокрема вищої освіти. Особливого значення набуває якість професійної підготовки вчителя, оскільки саме від його професійної компетентності залежить реалізація ідей Нової української школи. У зв'язку з цим виникають суперечності між сучасними викликами до якості професійної підготовки вчителів та недостатньою увагою до розбудови зовнішньої та внутрішньої систем забезпечення якості освіти в Україні. Як зазначає здобувач, вітчизняна педагогічна наука приділяє велику увагу модернізації професійної підготовки вчителів, спираючись на світові та європейські освітні тенденції. Цілком очевидно, що враховуючи спільність етнічних, політичних умов, географічну близькість, мобільність молоді, вивчення польського досвіду забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів та його порівняння з українським є цінним для використання у вітчизняному освітньому просторі. З огляду на вищенаведене, дисертація Біляковської О.О. є, безумовно, актуальною.

Високий *рівень обґрунтованості* наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих здобувачем у дисертації забезпечені: професійним вирішенням низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження; використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних (список використаних джерел складає 857 найменувань, у тому числі 333 іноземними мовами); відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; достатньою

географією та великою кількістю напрямів апробації отриманих результатів на 25 науково-практичних конференціях, у тому числі 5 міжнародних.

Обґрунтованість та достовірність більшості наукових положень, висновків і пропозицій, що розроблені й відображені в дисертаційному дослідженні, можна охарактеризувати як достатні, і в цілому вони не викликають сумніву, що підтверджується, зокрема, використанням: нормативно-правових документів у галузі освіти України та Республіки Польща; європейських офіційних документів та матеріалів з питань професійної підготовки майбутніх учителів; монографічних та інших наукових праць зарубіжних учених, зокрема польських, щодо проблем професійної підготовки майбутніх учителів; наукові розвідки вітчизняних учених з проблем розвитку освіти та забезпечення якості професійної підготовки вчителів у країнах Європейського Союзу. Теоретична і методологічна основа проведеного дослідження базується на системному, компетентнісному, діяльнісному, порівняльному підходах, методах наукового пізнання, фундаментальних положеннях сучасної педагогічної теорії.

Використання широкої теоретичної бази з питань забезпечення якості професійної підготовки вчителів, дозволило О.О. Біляковській ґрунтовно висвітлити теоретичні засади дослідження, сформулювати його вихідні положення. Заслуговує на схвалення уважне ставлення до термінологічного апарату дослідження. На основі проведеного аналізу науково-педагогічної літератури, здобувачем проведено порівняльний аналіз базових понять (освіта, якість, якість освіти, професійна підготовка, якість професійної підготовки), що характеризують процес забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у науковому просторі Республіки Польща та України; уточнено теоретичну сутність поняття «якість професійної підготовки майбутнього вчителя».

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що вперше досліджено зовнішню (на рівні держави) та внутрішню (на рівні закладів вищої освіти) системи забезпечення якості

професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та обґрунтовано критерії порівняння (нормативно-правовий, змістово-процесуальний, організаційно-специфічний) систем забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та в Україні; окреслено перспективні напрями упровадження досвіду Республіки Польща стосовно забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів в Україні на рівні зовнішньої та внутрішніх систем.

Структура дисертації адекватно відбиває траєкторію руху порівняльного дослідження, відповідає меті і завданням роботи. Оцінюючи зміст рецензованої роботи, можна стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими. Досягненню поставленої мети сприяли сформульовані і реалізовані завдання. У вирішенні поставлених завдань здобувачем використано сукупність наукових методів, які відображають діалектичну єдність теоретичного і емпіричного рівня пізнання. Здобувач аргументовано доводить, що дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та в Україні у контексті забезпечення її якості є міждисциплінарним, оскільки потребує інтегрування знань з філософії, економіки, педагогіки, психології та застосування сукупності наукових підходів, кожен з яких уможливлює дослідження того чи іншого аспекту проблеми та забезпечує цілісність її вивчення.

Вагомими результатами здійсненого дослідження є такі:

по-перше, розроблено концепцію порівняльного дослідження систем забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та в Україні. Погоджуємось із твердженням здобувача, що провідна ідея концепції базується на положенні про те, що системний порівняльний аналіз забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та в Україні потребує ґрунтовного монографічного дослідження цієї проблеми у кожній країні та обґрунтування критеріїв порівняння;

по-друге, обґрунтовано критерії порівняння системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та в Україні, а саме: нормативно-правовий (нормативно-правові засади освітньої політики обох країн; агенції, діяльність яких спрямована на забезпечення якості вищої освіти), змістово-процесуальний (особливості змісту професійної підготовки майбутніх учителів), організаційно-специфічний (особливості та специфіка організації, форми, методи навчання, впровадження певних концепцій і підходів до професійної підготовки майбутніх учителів у контексті забезпечення її якості) та розкрито їх зміст;

по-третє, досліджено зовнішню та внутрішні системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща відповідно до обраних критеріїв. Доведено, що у Республіці Польща розроблена та якісно оновлюється нормативно-правова база забезпечення якості освіти, успішно функціонує Польська акредитаційна комісія, яка відповідає за зовнішнє оцінювання якості вищої освіти. Важливе значення у забезпеченні якісної професійної підготовки майбутніх учителів має Закон «Про вищу освіту і науку» (2018) та Карта вчителя;

по-четверте, досліджено зовнішню та внутрішні системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів в Україні. Зазначено, що орієнтація на концепт якості в українській системі вищої освіти розпочалася із ратифікацією Болонських угод. Основні положення щодо забезпечення якості вищої освіти в Україні декларують нормативно-правові акти, закони, укази, розпорядження, накази Міністерства освіти і науки України, локальні нормативно-правові документи закладів вищої освіти. Головним постійно діючим колегіальним органом, що відповідає за зовнішнє оцінювання якості вищої освіти, є Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти;

по-п'яте, здійснено порівняльний аналіз зовнішніх та внутрішніх систем забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та в Україні відповідно до визначених критеріїв;

по-шосте, визначено перспективні напрями використання в Україні досвіду Республіки Польща щодо забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів: гармонізація нормативно-правової бази із забезпечення якості освіти (напрацювання та розроблення стандартів вищої освіти, стандартів у галузі педагогічної освіти) відповідно до вимог європейського освітнього простору; внесення системних законодавчих змін щодо кращої адаптації професійної підготовки майбутніх учителів до нових вимог сучасного національного та європейського ринків праці; розроблення нових освітніх програм професійної підготовки майбутніх учителів відповідно до вимог нормативно-правових документів, сучасної школи та загальноєвропейських вимог; виділення ґрунтового ядра знань у змісті підготовки та запровадження спільного ядра змісту педагогічної освіти; гармонійне співвідношення видів підготовки майбутніх учителів, яке впливає з розуміння сутності місії вчительської професії; підвищення вимог щодо рівня освіти, професійної кваліфікації та професійної підготовки майбутніх учителів, пріоритет – магістерський рівень підготовки вчителя; модернізація форм та методів навчання, запровадження змішаної форми навчання; ширше використання потенціалу інформаційних технологій, електронного навчання; творення привабливого освітнього середовища для залучення іноземних студентів; обов'язкове вивчення іноземних мов на рівні B2; розширення програм міжнародної мобільності.

Практичне значення результатів дослідження вбачаємо передусім у тому, що теоретичні результати дослідження частково відображено у звіті проекту «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до ЄС» програми Еразмус+: напрям «Жан Моне» (№ 587321-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE); матеріалами дисертаційного дослідження збагачено зміст навчальних модулів таких дисциплін: «Педагогіка» (модулі «Загальні основи педагогіки» та «Основи теорії навчання та виховання»), «Педагогіка вищої школи» (модулі «Організація педагогічного процесу у вищій школі»; «Методика викладання у вищій школі»), «Управлінський процес в сучасних

закладах освіти» (модуль «Основи організації управлінської діяльності в сфері освіти»), «Педагогіка і психологія вищої школи» (модулі «Вища освіта: ціннісний й організаційно-змістовий вимір»; «Організація навчального процесу у вищій школі»), «Порівняльна педагогіка» (модуль «Системи освіти у різних країнах світу»), «Моніторинг та оцінювання якості освіти» (модуль «Теоретико-методичні основи оцінювання у системі забезпечення якості освіти») для викладачів та студентів педагогічних спеціальностей.

Теоретичні положення і практичні напрацювання дослідження викладені в дисертації і монографії мають міждисциплінарний характер та можуть використовуватися під час викладання педагогічних дисциплін, у процесі розроблення робочих навчальних програм цих дисциплін, методичних рекомендацій, підготовки посібників з питань якості освіти та забезпечення якості професійної підготовки майбутніх педагогів.

Представлений зміст дисертаційної роботи свідчить про широку ерудицію здобувача, який уміє самостійно працювати, аналізувати та узагальнювати накопичений матеріал, робити висновки, має здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, критичність і креативність професійного мислення.

Аналіз публікацій Біляковської О.О. засвідчив їхню кількісну та якісну відповідність вимогам до оприлюднення результатів дослідження. Основні наукові положення та результати дослідження відбито у 52 наукових працях, у тому числі: 1 одноосібній монографії; 23 одноосібних статтях у провідних фахових виданнях України (16 з яких включені до міжнародних наукометричних баз), 7 статтях у зарубіжних періодичних виданнях (усі одноосібні); 1 стаття у колективній зарубіжній монографії; 20 тезах у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Ознайомлення з авторефератом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом, який достатньо повно охоплює усі складові наукової праці та оформленням він відповідає вимогам, що ставляться МОН України.

Наголошуємо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Вищезазначене дає підстави для позитивної оцінки дослідження Біляковської О.О., проте підкреслюючи достовірність наукових здобутків дисертантки, доцільно в контексті наукової полеміки висловити зауваження та побажання.

1. У Концепції дослідження слід було б охарактеризувати методологічний, теоретичний і практичний концепти, а не тільки методологічні підходи.

2. Теоретичне значення дослідження мало б передувати науковій новизні, оскільки вона базується на результатах теоретичних засад дослідження.

3. У першому розділі здобувач спирається на системний підхід як пріоритетний у забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх учителів і аналізує його у першому і третьому параграфах але це певною мірою призводить до повторів. З нашої точки зору його достатньо було б представити цілісно характеризуючи Концепцію порівняльного дослідження систем забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів.

4. Параграф 2.2, де розглядаються теоретичні засади забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща є логічним продовженням параграфу 2.1 в якому проаналізовані сучасні підходи вирішення проблеми, що розглядається, тому в кінці параграфів мають бути узагальнення у вигляді виокремлених дослідником тенденцій.

5. З нашої точки зору, виклад результатів порівняльного дослідження у третьому і четвертому розділах потребує логічного впорядкування, зокрема спочатку аналізувати концепції і моделі які забезпечують якість професійної підготовки майбутніх учителів у досліджуваних країнах, потім нормативно-правову базу зовнішньої та внутрішньої систем забезпечення якості такої підготовки, а далі структуру і зміст, форми і методи.

6. Висновки до розділів і загальні висновки констатують що зроблено здобувачем, а це мають бути узагальнення щодо отриманих результатів.

Водночас вважаємо, що зазначені зауваження мають дискусійний характер, деякі можна розглядати як побажання, вони істотно не впливають на теоретичну, наукову і практичну значущість дисертаційної роботи.

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота «Система забезпечення якості професійної підготовки майбутніх вчителів у республіці Польща та в Україні» характеризується глибиною теоретичного аналізу. Вважаємо, що дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка виконана в контексті нових наукових підходів до професійної освіти. Враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість, а також відповідність поданої роботи вимогам МОН України пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами від 19.08.2015 року, Постанова Кабінету Міністрів України № 656), вважаємо, що Біляковська Ольга Орестівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Л. О. Хомич

